

בפני מר מיכה ויתקון, עו"ד  
ובפני מר שמואל אורן, עו"ד

ה ת ו ב ע : רונן גייטו

נ ג ד

ה ת ב ע : תימורים מושב שיתופי להתיישבות חקלאית בע"מ

פ ס ק ד י ו

בפני מר מיכה ויחקור, עו"ד  
ובפני מר שמואל אורן, עו"ד

ה ת ו ב ע : רונן גייטו

ד ג נ

ה נ ת ב ע : תימורים מושב שיתופי להתיישבות חקלאית בע"מ

# פ ס ק ד י ן

## א. העובדות

1. התובע, יליד 16.12.69, הוא בנם של צבי והייזל גייטו, חברי הנתבע. ביום 17.3.71, בהיותו קטין רך בשנים, נפגע התובע בחאונת דרכים, ע"י מכונית של הנתבע, שהיתה נהוגה בידי חבר הנתבע.
2. ביום 5.9.75 נערך בין התובע, באמצעות הוריו ואפוטרופסיו הטבעיים, לבין הנתבע, הסכם בכתב, לפיו קיבל על עצמו הנתבע את האחריות להשבת כל נזקי התובע עקב התאונה הנ"ל. על פי המוסכם בין הצדדים, זכאי התובע לקבל מאת הנתבע את כל התשלומים, הגמלאות וההטבות להם זכאי נכה בהתאם לחוק הנכים (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1959 [נוסח משולב] ותקנותיו (להלן - "חוק התגמולים") ואילו דרגת הנכות תיקבע בהסכמה ובהיעדר הסכמה כזו - תיקבע הנכות ע"י ועדה דיאגנוסטית של קופת חולים (עיין סעיף 2 וסעיף 3 להסכם). כמו כן הוסכם, כי כל עוד יחיה התובע במושב הנתבע, וטרם הגיעו לגיל 18, ידאג התובע לכל צרכיו ומחסורו של התובע (ראה סעיף 4 להסכם) ואילו לאחר הגיע התובע לגיל 18 שנה, יהא התובע זכאי לקבל מהנתבע את כל הזכויות כאמור בסעיף 3 להסכם (עיין סעיף 5 להסכם).
3. בסעיף 6 של ההסכם נקבע עוד, כי הנתבע יהא זכאי לנכות מכל תשלום או הטבה שעליו לשלם לתובע כל סכום שהתובע יקבל מהמוסד לביטוח לאומי או כל אדם אחר בהתאם לחוק. הכוונה בהוראות סעיף זה, כפי שהוסבר בסיפא לו, היא לניכוי ההטבות שמקבל ניזוק ואשר המזיק זכאי לנכותן מכל פיצוי המגיע לניזוק.
4. סעיף 7 של ההסכם הנ"ל מורה, כי כל חילוקי דיעות בין הצדדים בקשר להסכם הנ"ל יועברו לבוררות בפני בורר דן יחיד שימונה בהסכמה, וכי על הבוררות תחולנה הוראות התוספת לחוק הבוררות, התשכ"ח-1968 (להלן - "חוק הבוררות").
5. ביום 9.12.75 אישר בית המשפט המחוזי בחל אביב יפו (כב' השופט - כתארו אז - מ. בן דרור) את ההסכם הנ"ל והרשה לכל הנוגעים בדבר לחתום עליו.
6. ביום 16.12.87 הגיע התובע לגיל 18 שנה וממועד זה ואילך הוא זכאי, על פי האמור בהסכם הנ"ל ובהחלטת בית המשפט הנכבד שאישרה אותו, לתשלומים השונים לפי חוק התגמולים, בניכוי הסכומים שניתן לנכותם כאמור בהסכם.
7. רופאו של התובע, פרופ' רובין, נתן חוות דעת בכתב בקשר למצבו הרפואי של התובע. ביום 4.2.88 אישר נציג היועץ המשפטי לאגף השיקום במשרד הבטחון בכתב, כי דרגת הנכות הנקבעת לנכה במצבו של התובע היא 92%. על פי חוות הדעת הרפואית הנ"ל ואישור אגף השיקום כאמור לעיל, הסכימו הצדדים כי דרגת נכותו של התובע תהא 92%, לצורך ההסכם שביניהם.

8. בחודש ספטמבר 1988 החליטו הצדדים, בהסכמה הדדית בכתב ביניהם, לפנות אל עו"ד מיכה ויתקון ואל עו"ד שמואל אורן, על מנת שאלו יקבעו את גובה הסכומים המגיעים לתובע על פי דרגת הנכות האמורה של 92% בהתאם לחוק התגמולים, וכן גם את גובה הניכויים שיש לנכות מהתשלומים הנ"ל בהתאם להסכם שבין הצדדים. בהסכמתם הנ"ל בכתב הסכימו עוד הצדדים לקבל על עצמם קיום כל החלטה של עורכי הדין הנ"ל שתינתן לאור האמור לעיל.

## ב. ההליך

9. ביום 11.10.88 קיימנו (עו"ד מיכה ויתקון ואנוכי) פגישה משותפת בהיעדר הצדדים, כדי לגבש את הפרוצדורה להמשך ההליכים בעניינן. באותו המועד נקבעה ישיבה במעמד הצדדים ליום 2.11.88, והצדדים (התובע ואחד מהוריו וכן הנתבע) התבקשו להופיע לאותה הישיבה, כדי לברר עובדות ודרושות לגיבוש ההחלטה בעניינן. מכתב המפרט את האמור לעיל נשלח כבר ביום 11.10.88 לצדדים.
10. במקביל, נשלח על ידינו ביום 12.10.88 מכתב מפורט אל אגף השיקום במשרד הבטחון, ובו בקשה לקבל מידע בעשרה נושאים כפי שפורטו במכתב, ואשר המידע בהם חיוני היה לצורך קבלת החלטה במקרה הנדון. במכתבנו הנ"ל ציינו, כי אם קיים קובץ הוראות או הנחיות פנימיות ממנו ניתן ללמוד על הפרטים הנחוצים לנו להחלטתנו, רצוי כי אגף השיקום יאפשר לנו לעיין בקובץ האמור ובכך יחסוך את הטרחה שתיגרם לו באיסוף החומר הנחוץ למתן החלטות למכתב.
11. למרות שהוזמנו להשתתף בישיבת יום 2.11.88, הודיעו נציגי הנתבע כי הם מבקשים שנקיים את הישיבה ללא נוכחותם, ובנוכחות התובע והוריו או מי מהם בלבד. נציגי הנתבע הסבירו עמדתם זאת בכך, שהנושא רגיש מאד מבחינתם והם היו מעדיפים, שפסק הדין בהליך זה יינתן על ידינו באופן עצמאי על סמך החומר שיהא בפנינו, ומבלי שיהיו הם מעורבים בו בכל דרך ואופן שהם. על פי בקשתם-דרישתם זו של נציגי המושב, התקיימה אמנם ישיבת יום 2.11.88 ללא נוכחותם, ובנוכחות התובע ואביו בלבד. בישיבה זאת, העידו בפנינו התובע ואביו, ואף נמסרו לנו מסמכים מסויימים על ידם.
12. ביום 3.11.88 פניתי טלפונית לגב' ליאורה צברי, עו"ד, במשרד היועץ המשפטי לאגף השיקום, כדי לברר מתי תתקבל החשבה לפנייתנו לבירור הפרטים הנחוצים לנו למתן החלטתנו בעניינן. עו"ד צברי הודיעה לי, כי אמנם קיים קובץ הוראות פנימיות של אגף השיקום, ובו החשובות לשאלות המפורטות במכתבנו לאגף השיקום. דא עקא, שקובץ פנימי זה הוא חסוי ולא ניתן לאפשר לנו לעיין בו. עו"ד צברי אף הודיעה לי, שהעבירה את השאלות השונות שהפנינו לאגף השיקום לבעלי התפקידים המטפלים באותם הנושאים, על מנת שאלו ישיבו לנו בכתב. עו"ד צברי הבטיחה לי, כי יישלחו אלינו החשובות לשאלות במלואן, ובהקדם האפשרי. כל נסיונותי לשכנע אותה לאפשר עיון באותו קובץ פנימי עלו בתוהו.
13. למרבה הצער, לא התקבלו אצלנו, למרות פניות חוזרות ונשנות לאגף השיקום, כל חשובות לשאלות שהוצגו במכתב מיום 12.10.88. יוצא מכלל זה הוא מכתבו של מר צ. אשל, הממונה על רכב רפואי באגף השיקום, אשר בו התיימר הלה להשיב על השאלות שהוצגו לאגף השיקום בעניינן הרכב הרפואי. מכתב זה, הנושא תאריך 13.11.88, ואשר התקבל במשרדי כשבועיים לאחר מכן, אינו משיב, למעשה, לשאלות שהופנו לאגף השיקום, אלא באופן חלקי ובלתי מספק לחלוטין.
14. אשר על כן, פנינו ביום 18.12.88 אל הצדדים בכתב, והמצב שנוצר הוסבר להם במפורש. באותה הפנייה הובהר לצדדים, כי עומדות בפנינו שתי אפשרויות: האחת, להמשיך בנסיגנות לקבל את החשובות המיוחסות מאגף השיקום, דבר העלול לקחת זמן ממושך ואף אין בטחון שלבסוף יתקבל המידע הדרוש. השנייה, לנסות ולהגיע להחלטה מוסכמת בינינו, בנחונים הקיימים בפנינו ולפי מיטב שיקולינו.
15. ביום 18.12.88 הודיע הנתבע, כי על פי החלטת מזכירות המושב מיום 23.12.88 הסכים הנתבע למתן החלטה בעניינן על ידינו "לפי מיטב שיקולכם בעזרת הנחונים הקיימים אצלכם". התובע הודיע לנו הודעה דומה. במצב שנוצר לא היה מנוס, איפוא, מקבלת ההחלטה בעניינן הנדון בהתבסס על החומר שנמצא בפנינו וכן גם על פי מיטב בשיקולים בעניינן.

16. למרות האמור לעיל, ולמרות שדנו בעניין ואף הועלו מספר אפשרויות לפתרון הסוגיות לגביהן לא התקבלה חשובה מאגף השיקום, המשכנו במאמצינו לקבל את הפרטים החסרים מאגף השיקום ואף שוחחנו עם מספר בעלי תפקידים במקום. לבסוף, עלה בידינו לקבל מאת אגף השיקום מסמך נוסך בכתב, הנושא אמנם תאריך 22.12.88, אלא שמסמך זה נמסר לנו ע"י רשויות אגף השיקום רק ביום 14.2.89. מסמך נוסף זה אמנם הבהיר חלק נכבד נוסף מהסוגיות שהיו טעונות הבהרה ובאופן זה ניתן היה להכריע בעניין.

17. המסקנות המפורטות להלן התקבלו לפי החומר המצוי בפנינו, היינו אישור אגף השיקום מיום 4.2.88 המפרט את הזכויות הניתנות לנכה בדרגת נכות של 92%, על פי הוראות חוק החגמולים (להלן - "האישור הראשון של אגף השיקום"), על פי עדותם של התובע ושל אביו בפנינו והמסמכים שהציגו בפנינו, על פי המסמך הנוסף שהומצא לנו ע"י אגף השיקום הנושא תאריך 22.12.88 (להלן - "האישור השני של אגף השיקום") וכמובן בהתאם להוראות כל דין ולפי מיטב השיקולים.

18. נושא נוסף שיש להבהירו, לפני הדיון לגופו של עניין, הוא הסטטוס המשפטי של עורכי הדין האמורים להתליט בתיק זה. נכון, אמנם, שבהסכם המקורי בין הצדדים נקבע, כי חילוקי דיעות ביניהם ייושבו ע"י בורר או בוררים, וכי יחולו על יישוב חילוקי הדעות הוראות התוספת לחוק הבוררות. אשר על כן, ניתן היה, לכאורה, לטעון, כי מעמדנו בתיק זה הוא אמנם של בוררים מטעם הצדדים. ואולם, לאחר עיון נוסף ולאור מהותו והילוכו של ההליך בפנינו, התעוררו ספיקות מסויימים, שמא במעמד המשפטי של עורכי הדין במקרה זה הוא של "מעין בוררים" (עין בעיקר ע"א 241/81, שמן תעשיות בע"מ ואח' נגד חברת תבלין בע"מ ואח', פד"י ל"ט חלק ראשון, עמ' 561 וכן גם ע"א 160/82, יעקב ברקוביץ נגד קופת תגמולים של פקידי בנק לאומי לישראל בע"מ, פד"י ל"ח, חלק שני, עמ' 177).

הנפקות להבחנה האמורה היא בעיקר לגבי המועד למתן ההחלטה ע"י עורכי הדין וביתר פירוט ההתייחסות היא להוראות הפיסקה ט"ו לתוספת לחוק הבוררות. בפיסקה זו נאמר כהאי לשנא:

"על הבורר לתת את פסק הבוררות תוך שלושה חודשים מהיום שהתחיל לדון בסכסוך, או שנדרש להתחיל לדון בו על ידי הודעה בכתב של בעל דין, הכל לפי המוקדם יותר, אולם רשאי הבורר להאריך את התקופה עד לשלושה חודשים נוספים".

אם אמנם מעמדנו המשפטי הוא של בוררים על פי הוראות חוק הבוררות, כי אז יש לדון בשאלת המועד למתן פסק הבוררות. לפי דעתי, המועד הקובע לעניין תחילת הדיון בסכסוך זה הוא יום 2.11.88, היינו היום בו התחיל הדיון בבוררות. לפיכך, תקופת שלושת החודשים למתן פסק הבוררות מסתיימת ביום 2.2.89. אפשרות נוספת היא לומר, כי מרוץ שלושת החודשים מתחיל בחודש ספטמבר 1988, כאשר חתמו הצדדים על המסמך המסמך את הבוררים להכריע בעניינם של הצדדים (וכאמור אין אני סבור שמסמך זה הוא דרישה להתחיל בדיון לעניין הוראות הפיסקה ט"ו לתוספת לחוק הבוררות). החשבה בעניין זה היא, שמשחתמו הצדדים בשלהי חודש דצמבר 1988 על המכתבים, המסמכים אותנו להגיע להסכמה בעניינם לפי מיטב שיקולינו כאמור לעיל, הסכימו ממילא ובכתב להארכת המועד למתן פסק הבוררות לפחות למשך תקופה של שלושה חודשים מסוף חודש דצמבר 1988.

אם הנני טועה אף במסקנתי זאת, כפי שצויינה לעיל, הרי מכח הסמכות שהוקנתה לבוררים על פי האמור בסיפא להוראות הפיסקה ט"ו לתוספת לחוק הבוררות, ובהנחה שמעמדנו המשפטי הוא אכן של בוררים, מוארך בזה המועד למתן פסק הבוררות בשלושה חודשים נוספים החל מתם התקופה המתחילה בחודש ספטמבר 1988, היינו המועד מוארך בזה עד לתם חודש פברואר 1989 (לעניין זה עיין, בין השאר, ד"ר סמדר אוטולנגי, בוררות דין ונוהל, מהדורה שנייה מורחבת, הוצאת הפקולטה למשפטים בחל אביב, שם בעמ' 249 והאסמכתאות המוזכרות שם).

אם מעמדנו המשפטי הוא אמנם של "מעין בוררים", כי אז הסוגייה האמורה של המועדים כלל אינה רלבנטית, שכן התוספת לחוק הבוררות אינה חלה על "מעין בוררים". אשר על כן, ולאור האמור לעיל, גם לא נכריע בשאלת הסטטוס המשפטי המדויק שלנו.

19. כאמור, הומצא לנו האישור הראשון של אגף השיקום, הנושא תאריך 4.2.88, והמפרט את הזכויות וההטבות להם זכאי נכה בדרגת נכות 92% לפי הוראות חוק התגמולים. סעיף 1 לאישור הנ"ל מציין את התגמולים החודשיים להם זכאי נכה בדרגת הנכות האמורה, נכון לחודש דצמבר 1987. נפרט להלן את התגמולים החודשיים הנ"ל ולאילו מהם, לפי דעתי, זכאי התובע. נציין עוד, כי על פי האמור בסעיף 7 לאישור השני של אגף השיקום, הנכה אינו זכאי לקבלת כל הסכומים הנזכרים בסעיף 1, אלא רק לאחד מהם על פי הפירוט המופיע שם.
20. בפריט 1(א) לאישור הנ"ל נאמר, שהתגמול החודשי לנכה כאמור, על פי דרגת הנכות, הוא 611.70 שקלים חדשים. אין ספק, שסכום זה אכן מגיע לתובע מאת הנתבע, והוא זכאי לקבלו כאמור. עובדה זו מתאשרת גם על פי האמור בסעיף 7 לאישור השני של אגף השיקום.
21. (א) בפריט 1(ב) לאישור הראשון של אגף השיקום נאמר, כי על פי התקנות בדבר טיפול רפואי לנכה שאינו מסוגל לעבודה עקב מצבו הרפואי, מגיע לנכה בדרגת נכות של 92% סכום של 838.96 שקלים חדשים לחודש. על פי הנראה, הכוונה היא לתגמולים המשחלמים על פי הוראות תקנות הנכים (טיפול רפואי), החשי"ד-1954 (להלן - "תקנות הטיפול הרפואי").
- (ב) על פי האמור בהוראות התקנה 14 לתקנות הטיפול הרפואי, נכה אשר מתמלאים בו חנאי התקנה זכאי לתגמול יומי בגין כל יום של ביטול, עבור טיפול רפואי. על פי הוראות התקנה 14א(1) לתקנות הטיפול הרפואי, התגמול החודשי בעד טיפול רפואי לנכה שתקנה 14 חלה עליו, הוא בשיעור מסויים הקבוע בתקנה. התקנה מוסיפה וקובעת, כי נכה הזכאי לתגמול לפי הפיסקה האמורה לא יהא זכאי לתגמול החודשי המגיע לו לפי הוראות חוק התגמולים.
- (ג) מהאמור לעיל עולה בבירור, כי התגמול הנ"ל משחלם אך ורק לנכה שאינו מסוגל לעבודה, בתקופת היותו מובטל עקב מצבו הרפואי, ובגין הטיפול הרפואי בפועל שעליו לקבל. כמו כן, נכה הזכאי לתגמול על פי הפריט האמור, אינו זכאי לתגמול החודשי המגיע על פי חוק התגמולים. במקרנו אנו, העיד ואמר התובע בפנינו, כי "אני כיום איני נזקק לטיפולים רפואיים מיוחדים, אני זקוק לפיזיותרפיה ופעילות ספורטיבית. הייתי מתאמן במועדון סביבך ולעיתים בבית הלוהם ובמועדון ספורט בקרית מלאכי" וכן אמר, כי "בתפקודי היומיומי בד"כ איני נזקק לעזרה מיוחדת". באישור השני של אגף השיקום נאמר, כי הזכאות לסכום הנזכר בסעיף 1(ב) לאישור הראשון היא לנכה, שאינו מסוגל לעבודה עקב מצבו הרפואי ואשר אושר ע"י רופא מוסמך של אגף השיקום. אשר על כן נראה לנו, כי התובע אינו זכאי לתשלום על פי האמור ספריט 1(ב) לאישור הראשון של אגף השיקום.
- (ד) לא זו אף זו: במסמך שהוגש לנו ע"י אביו של התובע, ואשר בו פרט את הסכומים הנתבעים ע"י התובע, לא נדרש כלל תשלום של פריט זה, היינו תגמול בגין טיפול רפואי לנכה שאינו מסוגל לעבודה. במילים אחרות, התובע עצמו אינו סבור, כי הוא נופל במסגרת הדרגת הפריט האמור. עוד העיד התובע בפנינו ואמר, כפי שיפורט להלן, כי בכוונתו וביכולתו לעבוד ולהתפרנס למחייתו. גם מהנימוקים הללו עולה, כי התובע אינו זכאי לתשלום המפורט בפריט 1(ב) של האישור האמור.
22. בפריט 1(ג) של האישור הראשון של אגף השיקום צויין, כי נכה בדרגת הנכות האמורה, אשר אינו מסוגל לעבודה באופן קבוע, זכאי לתגמול חודשי מיוחד בסך 838.96 שקלים חדשים. בעדותו בפנינו אמר התובע, כי בכוונתו לצאת לדרום אפריקה לתקופה ממושכת, וזאת במטרה לעסוק באופן מעשי בתחום התכשיטנות, הצורפות והמכירות, בחנות תכשיטים, או בעיסוק אחר המתאים למצב בריאותו. אחר, הנמצא בדרום אפריקה, כבר פעיל ומבוסס במקום ביחד עם שותף, וקיימות במקום כבר שתי חנויות בתחום הצורפות. התובע מתעתד, לדבריו, לעבוד ולפעול בחנות שלישית שתיפתח במקום, ובה יהא גם התובע שותף (ביחד עם אחיו והשותף האחר). התובע הוסיף והעיד עוד כדלקמן:

"המגמה היא לחפד כעצמאי ולא כשכיר כדי שאוכל בחיי להיות עצמאי ולא חלוי באחרים או בכספים שאקבל פה (בעקבות התאונה). לדעתי, במקום שאין צורך בעבודה פיסית או יותר מדי ריצות אני מסוגל לחפד באופן עצמאי, בעבודות משרדיות או משהו דומה".

המסקנה היא, איפוא, שהתובע, על פי עדותו הוא, אינו בגדר נכה שאינו מסוגל לעבוד באופן קבוע, ולמעשה הוא אכן מסוגל ואף רוצה לעבוד ולחפד, כדי לקיים ולכלכל את עצמו בכוחות עצמו, ככל שהדבר ניתן. צויון עוד, שגם הסכום הנזכר בפריט (1)(ג) הנ"ל אינו מופיע במסמך התביעות שהוגש לנו ע"י אביו של התובע, ואין זאת אלא שהתובע עצמו גורס, שהוא מסוגל ויכול לעבוד ולפעול ואין הוא נכה המוגבל לחלוטין בעבודה. באישור השני של אגף השיקום צויון, כי החשלוס על פי הפריט (1)(ג) הנ"ל ניתן לנכה, שעל פי אישור רופא אינו מסוגל לעבודה באופן קבוע. אשר על כן, ולפי דעתי, אין התובע זכאי לתשלום המפורט בסעיף (1)(ג) לאישור הראשון של אגף השיקום.

23. אשר לאמור בפריט (1)(ד) לאישור הראשון של אגף השיקום, הרי צויון שש "נכה נצרך, שאינו מסוגל לפרנס את עצמו", זכאי לתגמול חודשי בסך 1,389.96 שקלים חדשים. יודגש, כי במסמך הדרישות שהוצג בפנינו ע"י אביו של התובע נדרש סכום זה ע"י התובע. האמנם נופל התובע בגדר ההגדרה האמורה?

המונח "נכה נצרך" מוגדר בסעיף 1 לחוק התגמולים כ"אדם שאינו מסוגל להשתכר למחייתו ואין לו הכנסה מספקת למחייתו". המילים "אדם שאינו מסוגל להשתכר למחייתו" בהגדרה הנ"ל הוגדרו אף הן, בהמשך הוראות הסעיף 1 לחוק התגמולים, ובפריט (2) להגדרה הנ"ל צויון, כי אדם כזה, שאינו מסוגל להשתכר למחייתו, הוא:

"כשהוא 'נכה' - אדם שאינו מסוגל להשתכר למחייתו בגלל מום גופני או שכלי ואין סיכוי נראה לעיון שאפשר יהיה לשקמו אי פעם (כל ההגדרות - לא במקור - ש.א.)."

נראה לי, בעיקר בשל הנימוקים שהובאו בסעיף 20 לעיל, ולאור ההגדרות שצויון לעיל, כי התובע אינו נכה נצרך, וכי התובע, לפי עדותו הוא, אכן מסוגל, או יהיה מסוגל, להשתכר למחייתו. לא ניתן, לפי עניות דעתי, לומר, כי אין סיכוי נראה לעיון שניתן יהיה לשקם את התובע, כאשר התובע עצמו מאשר במפורש, כי בכוונתו ובדעתו לפעול ולחפד כעצמאי ולפרנס את עצמו בעיסוק בתחום הצורפות, המסחר והמכירות. נהפוך הוא: התובע צופה פני העתיד בחקירה ובכונות לעמול ולהתקדם, ויש אך לברכו על כך ולקוות כי אמנם יצליח בתכניותיו. ואולם, מבחינת השיקולים הקובעים לעניין ההליך בחיק זה, איני סבור כי ניתן לסווג התובע, על פי החומר שבפנינו, כ"נכה נצרך שאינו מסוגל לפרנס את עצמו". אשר על כן, אין התובע זכאי גם לתשלום הנזכר בפריט (1)(ד) של אישור אגף השיקום.

24. בשולי הדברים יש מקום, לדעתי, להעיר, כי בשלב הנוכחי לא ידוע, אם אמנם יעלה בידי התובע להגשים בפועל את כל תכניותיו כפי שהובאו לעיל. גם מסקנתי כפי שפורטה לעיל מבוססת אך ורק על דברי התובע עצמו, שהם בגדר הערכה וביטוי של רצונו וכוונותיו לגבי העתיד, וטרם התגשמו בפועל במציאות. לפי דעתי, אם יתברר בעתיד, בשלב כלשהו, כי דבריו של התובע, כפי שהובאו בפנינו כאמור לעיל, לא התגשמו, וכי התובע אכן נופל לקריטריונים של "נכה נצרך שאינו מסוגל לפרנס את עצמו", הרי במקרה כזה יש לאפשר לתובע לטעון את טענותיו ולהביא ראיותיו בפני הנתבע או כל מי שהצדדים יסכימו עליו, כדי שהתובע יהא זכאי לקבל את המגיע לו וזכויותיו, אם ובמידה שמגיעות לו, לא תקופנה.

## ד. רכב רפואי

25. סעיף 2 לאישור הראשון של אגף השיקום מפרט את ההטבות הקשורות ברכב רפואי הניתנות לנכה שדרגת נכותו היא 92%. במכתב הממונה על רכב רפואי באגף השיקום, מיום 13.11.88, אשר הומצא לנו בחגובה לפנייתנו לאגף לביור המידע



30. בפריט 2(ה) לאישור הראשון של אגף השיקום נאמר, כי נכה בדרגת הנכות האמורה זכאי לקבל סך חודשי של -300 שקלים חדשים, עבור תיקונים חודשיים של הרכב הרפואי. למרות שסכום זה מחייס, על פי הנראה, לדמי התיקונים הנדרשים עבור הרכב הרפואי, היינו כלי הרכב האמריקני, נראה לי כי התובע זכאי לקבלו מאת הנתבע. נימוקי לכך הם אותם הנימוקים, המפורטים בסעיף 27 לעיל ואין מקום לחזור עליהם שוב.

31. בפריט 2(ו) לאישור הראשון של אגף השיקום צויין, כי נכה כאמור לעיל זכאי למיתקן הרמה לכסא גלגלים לגג הרכב, בעלות של -5,000 שקלים חדשים. לעניין זה העיד התובע, כי אין לו צורך במתקנים רפואיים כלשהם ברכבו, ועל פי הנראה הוא אף אינו נזקק לכסא גלגלים. אשר על כן, אין גם מקום לזכותו בתשלום המצויין בפריט האמור.

32. בפריט 2(ז) לאישור הראשון של אגף השיקום צויין עוד, לעניין הרכב הרפואי, כי הנכה זכאי למימון מלא בהחלפת הרכב הרפואי כל חמש שנים. במכתב אגף השיקום מיום 13.11.88, שהתקבל לאחר פנייתנו להבהרות מאגף השיקום, צויין, כי העיקרון החל על החלפת הרכב הרפואי הוא, שלא תיווצר עקב ההחלפה הנ"ל כל הוצאה על חשבון הנכה.

33. (א) לפיכך, ובשים לב לאמור לעיל, נראה לי כי סביר יהיה להורות לנתבע להחליף את כלי הרכב של התובע כל חמש שנים, החל ממועד הגיעו של התובע לגיל 18 שנים, כאשר עקב וכתוצאה מההחלפה הנ"ל לא תחול על התובע כל הוצאה שהיא. כלי הרכב יוחלף ע"י הנתבע באופן, שהתובע יקבל כלי רכב זהה לכלי הרכב הנוכחי, היינו "אופל אסקונה" בעלת הילוכים אוטומטיים, או כל כלי רכב שווה ערך כספי לכלי רכב זה (להלן - "כלי הרכב החדש"). וכלי הרכב החדש יהא מדגם השנה בה מבוצעת בפועל ההחלפה. להסרת ספק מובהר בזה, כי החלפת הרכב כאמור לעיל תיעשה אחת לחמש שנים החל ממועד הגיעו של התובע לגיל 18 שנים ואין המדובר בהחלפת רכב חד פעמית.

(ב) הנתבע רשאי, על פי שיקול דעתו הבלעדי, להחליף את כלי הרכב של התובע גם בפרקי זמן שיפתחו מחמש השנים שצוינו לעיל. ההחלפה של כלי הרכב כאמור לעיל תבוצע אך ורק אם ידרוש זאת התובע מהנתבע בכח.

(ג) להסרת ספק מובהר בזה, כי הנתבע זכאי לממן את החלפת כלי הרכב כאמור לעיל באמצעות מכירת כלי הרכב הקודם, ולצורך זה חייב התובע לחתום על כל מסמך מכל מין וסוג שהוא שיידרש לצורך המכירה של כלי הרכב הקודם. אם התובע ימכור, כדבריו, את כלי הרכב, יהא הנתבע חייב, במקום החלפת הרכב כאמור, לשלם לתובע באופן חד פעמי בלבד את ההפרש שבין מחיר המחירון של כלי הרכב בסמוך לפני מכירתו לבין מחיר המחירון של כלי הרכב החדש, כהגדרתו לעיל, בסמוך לפני מועד התשלום בפועל מהנתבע לתובע.

## ה. דיוור לנכים

34. על פי האמור בסעיף 3 לאישור הראשון של אגף השיקום, זכאי נכה כאמור לעיל להלוואה בסך -18,500 שקלים חדשים לרכישת דירה. אם דרגת הנכות היא בגין הרגליים התחתונות והנכה רוכש, עקב כך, דירה בקומה נמוכה, זכאי הוא לתוספת מימון בסך -7,500 שקלים חדשים. סכומים אלו נכונים, כמובן, למועד האישור הראשון של אגף השיקום. באישור השני של אגף השיקום צויין, כי ההלוואה לדיוור היא בסכום של -23,500 שקלים חדשים ובגין רכישת דירה בקומה נמוכה זכאי הנכה למענק בסכום נוסף של -8,500 שקלים חדשים. סכומים אחרונים אלו נכונים, על פי הנראה, למועד האישור השני של אגף השיקום, היינו חודש פברואר 1989. עוד מוסיף ומציין האישור השני של אגף השיקום, כי הסכומים הנ"ל ניתנים לנכה בחנאי, שהוא ממציא חוזה רכישת דירה, וכן כי ההלוואה ניתנת לחקופה של 15 (חמש עשרה) שנה וברביבית שנתיית של 9% (תשעה אחוזים).

35. בפנינו העיד התובע ואמר, כי בשלב הנוכחי אין בתכניתו לרכוש דיור בישראל. אשר על כן, אין לזכותו בסכום הנזכר בפרט האמור. סכום זה משתלט, חלקו כהלוואה בלבד, וחלקו כמענק, רק במקרה של רכישת דירה בפועל ע"י הנכה ואין זו הטבה הניתנת בעלמא. מאחר והנתבע אינו רוכש דירה למגוריו בישראל, אין על התובע החובה להלוות לו את הסכום הנזכר בפרט זה.

## 1. שיקום עצמאי

36. על פי האמור בסעיף 4 לאישור הראשון של אגף השיקום, זכאי נכה בדרגת נכותו המוטכמת של התובע להלוואה בסך -20,000 שקלים חדשים (נכון למועד האישור). לצורך שיקומו הכלכלי העצמאי. הלוואה זו ניתנת בתנאי, שהנכה החליט לשקם את עצמו בשיקום עצמאי. באישור השני של אגף השיקום נאמר, כי למועד האישור ההלוואה היא בסך -25,000 שקלים חדשים, נכון למועד האישור, והיא ניתנת לחקופה של 15 (חמש עשרה) שנים ובריבית שנחית של 9% (תשעה אחוזים). עוד צויין באישור, כי הלוואה זו ניתנת רק בתנאי, שהנכה מוכיח, כי אכן שיקם את עצמו בעסק עצמאי ועליו להמציא, לצורך כך, חוזה שכירות של נכס עסקי, קבלות על רכישת ציוד ומכונות וכיו"ב.

37. התובע במקרה דנן לא המציא לנו הוכחות כאמור לעיל, כגון חוזה שכירות וקבלות על חשלום הוצאות שונות בקשר עם עיסקו. למעשה, כל שנמצא בפנינו הוא עדותו על כוונותיו בעניין זה בעתיד. למרות שהוכחות כאמור לא הומצאו לנו, יש להעמיד את התובע בחזקתו, שאכן ינסה לשקם את עצמו באמצעות עסק עצמאי כאמור לעיל, ולפיכך יש לזכותו בסכום הלוואת השיקום כמפורט להלן.

38. על פי עדותו של התובע בפנינו, וכן על פי מסמך התביעות שהגיש לנו אבי התובע, הלווה אמנם הנתבע לתובע את הלוואת השיקום הנ"ל בסך -20,000 שקלים חדשים. בעוד שהתובע אישר בעדותו, כי הלוואה זו ניתנה לו בצירוף הפרשי הצמדה מחודש דצמבר 1987, טען אביו במסמך התביעות הנ"ל כי ההלוואה ניתנה רק ביום 31.10.88, ודרש את הפרשי ההצמדה מחודש דצמבר 1987.

39. אם גירסת אבי התובע היא הנכונה מהבחינה העובדתית, כי אז נראה לי, שהתובע אכן זכאי להשלמת הלוואת השיקום הנ"ל בשיעור עליית מדד המחירים לצרכן החל מחודש דצמבר 1987 ועד לחודש אוקטובר 1988. שיעור עליית המדד בחקופה זאת היה 12.7%, ולפיכך הפרש ההלוואה לשיקום הוא בסך -2,556 שקלים חדשים, נכון לחודש אוקטובר 1988. שיעור עליית המדד מאז חודש אוקטובר 1988 ועד מועד מתן הפסק היה 6.9%, ולפיכך שיעור הפרש ההלוואה לשיקום הוא -2,732 שקלים חדשים. על הנתבע להלוות יתרת סכום זה לתובע, בתנאים המפורטים להלן.

40. אם גירסת התובע היא הנכונה, והלוואת השיקום ניתנה בצירוף הפרשי ההצמדה, כי אז אין מקום, כמובן, להשלמת כל סכום נוסף במסגרת ההלוואה האמורה.

41. השאלה הנשאלת היא, מהם תנאי ההלוואה הנ"ל, היינו באיזה אופן על התובע להחזיר את הלוואת השיקום לנתבע. בעניין זה קבע, כאמור, האישור השני של אגף השיקום, כי ההלוואה תוחזר במשך תקופה של 15 שנה, ובריבית שנחית של 9%. אשר על כן הננו מורים, כי הלוואת השיקום הנ"ל תוחזר ע"י התובע לנתבע במשך תקופה של 15 שנים, ובריבית שנחית בת 9%.

42. אשר לאופן ביצוע החזר ולמועדי תשלומו, הרי לאחר ששקלתי בנושא נראה לי, כי יש לקבוע שהתובע יחזיר לנתבע את ההלוואה בתשלומים חודשיים שישולמו מדי ראשון לכל חודש קלנדרי ובאופן שוטף. התשלומים הנ"ל ישולמו בדרך של קיזוז של הנתבע מהתשלומים שעל הנתבע לשלם לתובע מדי חודש בחודשו כאמור בפסק זה לעיל ולהלן.

## 1. מימון השכלה גבוהה

43. על פי האמור בסעיף 5 לאישור הראשון של אגף השיקום, זכאי נכה בדרגת הנכות האמורה למימון לימודיו לחו"ר ראשון. באישור הנ"ל צויין, כי הזכות היא לקבלת דמי הלימוד וכן לחשלום בסך "500 + 400 ש"ח". לא צויינו כל פרטים

נוספים לגבי מספרים בלתי ברורים אלו. באישור השני של אגף השיקום צויין, כי הזכאות לתשלומים בפריט זה היא ללימודים במסגרת תואר ראשון בלבד, והם משולמים ישירות ע"י אגף השיקום לאוניברסיטה. עוד צויין שם, כי הנכה זכאי לתשלום בסך - 85 שקלים חדשים בשנה עבור ספרים וכן לדמי מחייה בסך 277.16 שקלים חדשים לחודש בנוסף לחגמולים הרגילים וזאת בתקופת הלימודים.

44. מכל מקום, בעדותו בפנינו אמר התובע, כי בכוונתו לשלב לימודים מקצועיים מעשיים עם עבודתו בדרום אפריקה, ואין בכוונתו ללימודים אקדמיים. אשר על כן, לא נראה לי כי יש לזכותו בתשלום הסכומים הנ"ל. מובן מאליו, שסכום זה אינו בגדר הטבה הניתנת לנכה בכל תנאי, אלא הוא בגדר החזר למי שלומד לימודים אקדמיים בפועל. מאחר והתובע אינו לומד כאמור, אין הוא זכאי לסכום זה.

#### ח. עזרת הזולת

45. בסעיף 6 לאישור אגף השיקום נאמר, כי נכה כאמור לעיל זכאי לעזרת הזולת בסכום של - 146 שקלים חדשים לחודש. לעניין זה העיד התובע בפנינו בזו הלשון:

"בתפקידי (צ"ל - בתפקודי - ש.א.) היומימי בד"כ איני נזקק לעזרה מיוחדת. לעיתים, אם אני מרגיש תשוש, אבי עוזר לי, למשל, לוקח את הרכב למוטד. במלון דירות בו אני מתכוון לגור, מספקים את כל השירותים: כביסה, ניקיון. בדיוור פרטי צריך לקחת עוזרת לכל היום".

להלן העיד התובע, כי עלות היחידה של חדר במלון הדירות בו הוא מתכוון לגור בדרום אפריקה, כולל כל השירותים ולרבות שתי ארוחות, היא כ- 600 ראנד דרום אפריקני לחודש. אבי התובע העיד ואמר, לעניין עזרת הזולת שהתובע ייזקק לה, כדלקמן:

"רונן זקוק לעזרה חיצונית בנושאי הכנת אוכל, כביסה, ניקוי מגורים, כי אחרי יום עבודה הוא מתעייף וזקוק למנוחה".

46. לאור האמור לעיל, נראה לי כי יש אכן מקום לזכות את התובע בתשלום האמור, בגין עזרת הזולת. למרות שהתובע העיד, כי אינו זקוק לעזרה מיוחדת בתפקודו היומיומי, הרי מאחר וישהה בארץ זרה, ויהא, כמובן, צורך לקבל את כל השירותים הנדרשים במצבו, כגון שירותי כביסה, ניקיון, הכנת אוכל וכד', הדעת נותנת שהנתבע אכן ישתתף, ולו באופן חלקי במימון ההוצאות האמורות, על פי השיעור שנקבע באישור הראשון של אגף השיקום.

#### ט. החזר מס קנייה ומע"מ

47. על פי האמור בסעיף 7 לאישור הראשון של אגף השיקום, זכאי נכה כאמור להחזר מס קנייה ומע"מ בגין מוצרים שונים שקנה. לאישור אגף השיקום צורף נספח מקובץ ההוראות הפנימיות שלו, ובו פירוט המוצרים עבורם יוחזר מס הקנייה לנכים. כך, למשל ובין השאר, זכאי נכה, הרוכש מכונת כביסה, להחזר מס קנייה ומע"מ בשיעור מירבי של - 318 שקלים חדשים.

48. ברור ומובן מאליו, כי הטבה זאת ניתנת אך ורק לנכה, אשר בפועל רוכש את המוצרים האמורים והסכום ניתן לו על דרך של החזר. התובע לא דרש כל תשלום בגין המוצרים האמורים. לפי עדותו בפנינו, כל השירותים הכרוכים במוצרים האמורים יסופקו לו במלון הדירות בו יתגורר בדרום אפריקה ואין המדובר ברכישת המוצרים הנ"ל על ידו. נראה לי גם, כי ההטבה הנ"ל היא ספציפית לגבי מוצרים הנרכשים בישראל ולשימוש בישראל. אשר על כן, אין מקום, לפי דעתי, לזכות את התובע בתשלומים האמורים. אם יחיה התובע בישראל וירכוש את המוצרים הנכללים ברשימה הנ"ל, יהא זכאי, כמובן, להחזר מהנתבע עבור תשלומי מס הקנייה והמע"מ שישלם בפועל בקשר עם רכישת אותם המוצרים.

הנחה בתשלומי הארנונה

49. לפי האמור בסעיף 9 לאישור הראשון של אגף השיקום, זכאי נכה כאמור לעיל להנחה בתשלום הארנונה הכללית ולצורך כך עליו לפנות לרשות המקומית. מאחר והתובע לא יגור בישראל, כפי שכבר צויין לעיל, הרי אין מקום לזכותו בתשלום האמור.

שיחות טלפון

50. לפי האמור בסעיף 9 לאישור הראשון של אגף השיקום, זכאי נכה כאמור לעיל ל-25 פעימות מונה חינם לחודש בקשר עם השימוש במכשיר הטלפון. הייתי מציע לזכות את התובע בפריט זה בסכום של 5. שקלים חדשים לחודש. סביר, אמנם, להניח, כי הטבה זאת ניתנת רק לנכה הנמצא בישראל, אך מאחר וחקשורת טלפונית היא נושא חשוב, מן הראוי כי הנתבע ישחתיף בהוצאה זו בשיעור האמור לעיל.

דמי הבראה

51. בסעיף 10 לאישור הראשון של אגף השיקום נאמר, כי נכה בדרגת הנכות האמורה זכאי לדמי הבראה לפי 11 ימי הבראה בשנה. הסכום ששולם בשנת המס 1987/1988 היה 677.60 שקלים חדשים.

52. כידוע, על פי הדין בישראל הזכות לתשלום דמי ההבראה במישור היחסים שבין עובד למעביד מותנית ביציאה בפועל להבראה, ואין זו הטבה גרידא הניתנת לעובד בכל מקרה, גם אם לא יצא להבראה. בסעיף 6 לאישור השני של אגף השיקום נאמר, כי דמי ההבראה השנתיים משתלמים גם אם בפועל לא יצא הנכה להבראה. בנסיבות העניין, הייתי מציע כי הנתבע ישלם לתובע את דמי ההבראה על פי השיעורים כאמור לעיל, ללא דרישת ההוכחה על יציאתו של התובע להבראה בפועל.

דמי חימום

53. על פי האמור בסעיף 11 לאישור הראשון של אגף השיקום, זכאי נכה כאמור לעיל למענק שנתי בסך 230.63 שקלים חדשים עבור דמי חימום בחודשים נובמבר עד מרץ, באיזור שפלת החוף. הטבה זו ניתנת מטבע ברייתה, כך נראה, לנכה השוהה בישראל ואולם, למעשה אין הבדל לעניין פריט זה אם הנכה גר בישראל או מחוצה לה וגם נכה המתגורר בחו"ל יסבול באותה המידה מקור בעונת החורף של השנה. אשר על כן, ובנסיבות העניין, יש לזכות את התובע בתשלום האמור.

אגרת רדיו ברכב ואגרת טלוויזיה

54. בסעיף 12 לאישור הראשון של אגף השיקום נאמר, כי ניתנת לנכה כאמור לעיל הטבה בסך 50. שקלים חדשים עבור אגרת רדיו ברכב, לשנה. סכום זה מתייחס לשנת 1987. מאחר ולתובע רכב בישראל, ומאחר ויש להניח שברכב הנ"ל מותקן רדיו, הרי יש מקום, לפי דעתי, לזכות את התובע בסכום האמור.

55. בסעיף 13 לאישור הראשון של אגף השיקום צויין, כי הנכה פטור מאגרת הטלוויזיה. כאן ברור, שהתובע אינו זכאי לכל סכום בגין האמור בפריט זה. כפי שצויין לעיל, שוהה התובע בדרום אפריקה ומכל מקום, לא הוכח קיומו של מכשיר טלוויזיה שבעלותו בישראל, בגינו ניתן היה לזכותו בסכום האמור.

אסלה חשמלית

56. הפריט האחרון המופיע באישור הראשון של אגף השיקום מצויין בסעיף 14 לאישור. על פי האמור בסעיף זה, זכאי נכה להטבה בסך - 422 שקלים חדשים, עבור אסלה חשמלית. לא הוברר לנו, אם אמנם נזקק החובע לאסלה חשמלית ומתאמור בעדותו, שאינו נזקק למכשירים רפואיים, עולה לכאורה שאינו נזקק לאביזר זה. נראה לי, כי אם החובע אכן נזקק לאסלה חשמלית, וימציא לנחבע קבלה על רכישתה בפועל, יהא על הנחבע להשתתף בהוצאות רכישת אביזר זה בגובה הסכום הנקוב בסעיף זה.

## ז. סדרי ההצמדה של התשלומים לחובע

57. מאחר והמדובר במקרה דנן בהסדר לטווח ארוך, מתעוררת השאלה באיזה אופן ישוערכו התשלומים שישולמו ע"י הנחבע לחובע. מאחר ובהסכם המקורי שבין הצדדים, אשר קיבל את אישור בית המשפט הנכבד, צויין כי ההטבות לחובע ייקבעו בהתאם להוראות חוק התגמולים, הרי אין מנוס מלפנות להוראות חוק זה כדי לברר באיזה אופן משוערכים התגמולים לנכי צה"ל על פי הוראות החוק האמור.

58. זאת ועוד אחרת: בסעיף 8 לאישור השני של אגף השיקום צויין, כי הפריטים המשלמים לפי הוראות חוק התגמולים (כמפורט בסעיף 1 לאישור הראשון של אגף השיקום) וכן גם הפריט של "עזרת הזולת" צמודים לשכר עובדי המדינה. לעומת זאת, כל שאר התשלומים וההטבות, המשולמים מכח ההוראות הפנימיות של אגף השיקום, ושאינם כלולים בחוק התגמולים, מתעדכנים בהתאם לעליית מדד המחירים לצרכן, או בהתאם לעידכון תוספות היוקר, או כפי שקובע ראש אגף השיקום מעת לעת בהתאם לצרכים השונים לגביהם מוענקות ההטבות האמורות. מבין החלופות השונות שנזכרו לעיל לגבי התשלומים שאינם מופיעים בחוק התגמולים, נראה לי כי הדבר הסביר, ההגיוני והנוח ביותר היה שתשלומים אלו יעודכנו ע"י הנחבע בהתאם לשיעור עליית מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

59. מהוראות חוק התגמולים עולה בבירור, כי התגמולים לנכים צמודים לשכר המשולם לעובדי המדינה [עיינ, למשל ובין השאר, הגדרת "הדרגה הקובעת" בסעיף 6 לחוק התגמולים, סעיפים 7(א) ו-44 לחוק התגמולים וכן צו הנכים (תגמולים ושיקום) (העלאת שיעור השכר הקובע, הדרגה הקובעת והתגמול לנכה מחוסר פרנסה ונצרך), התשמ"ח-1987].

60. התוצאה מכל האמור לעיל, לעניין שיערוך ועידכון התשלומים השוטפים לחובע, היא על פי המפורט להלן:

(א) הפריט של התגמול החודשי לחובע [כמפורט בפריט (1)(א) לאישור הראשון של אגף השיקום ובסעיף 20 של פסק דין זה לעיל] והפריט של "עזרת הזולת" [כמפורט בסעיף 6 לאישור הראשון של אגף השיקום ובסעיפים 45-46 של פסק דין זה לעיל] יהיו צמודים לשכר עובדי המדינה בדירוג האחיד ויעודכנו בהתאם לתוספות השכר ותוספות היוקר כפי שישולמו מעת לעת לעובדי המדינה בדירוג האחיד.

(ב) כל יתר התשלומים וההטבות, שאינם נזכרים בס"ק (א) לעיל, יהיו צמודים ויעודכנו על פי שיעור עליית מדד המחירים לצרכן, ולעניין זה המדד הבסיסי הוא המדד שפורסם לאחרונה לפני מועד מתן פסק דין זה והמדד החדש הוא המדד שיהא ידוע לפני מועד ביצוע כל תשלום בפועל.

## ז. ניכוי הטבות שונות מהתשלומים המגיעים לחובע

61. כזכור, על פי הוראות הסעיף 6 להסכם בין הצדדים מיום 5.9.75, זכאי הנחבע לנכות מכל תשלום שעליו שלם לחובע כל סכום, שהחובע יקבל מהמוסד לביטוח לאומי או כל אדם אחר בהתאם לחוק. לעניין זה העיד אבי החובע, כי החובע קיבל קצבת ניידות מאת המוסד לביטוח לאומי בשיעור של 50% מהגמילה כמי

שאינו משתכר. אף הוצג בפנינו אישור המוסד לביטוח לאומי לעניין זה. כמו כן, אישר אבי התובע, כי הוגשה תביעה למוסד לביטוח לאומי לקיצבת נכות כללית, אך טרם נקבעו אחוזי הנכות הסופיים וטרם נקבעה עצם הזכאות לקיצבה האמורה. זאת ועוד: הושג הסכם, לדבריו, עם הנתבע, לפיו כל כספי הביטוח הלאומי המגיעים לתובע מועברים לנתבע והתובע אינו עושה בהם של שימוש שהוא.

62. על פי האמור בהוראות הסעיף 127כא לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח-1968, הרי "מבוטח" לפי החוק, הזכאי לקיצבת נכות כללית, הוא "תושב ישראל", שמלאו לו 18 שנים וטרם מלאו לו 65 שנים. במילים אחרות, אדם שאינו תושב מדינת ישראל, אינו זכאי לקיצבת הנכות לפי החוק האמור. מכאן נובע, כי התובע, שכאמור יתגורר דרך קבע או לכל היותר תקופה ממושכת מחוץ לישראל, לא יזכה לקיצבת הנכות על פי חוק הביטוח הלאומי הנ"ל. אשר על כן, גם לא ניתן יהיה לנכות מהתשלומים שעל הנתבע לשלם לו את הקיצבה שבפועל יקבל מהמוסד לביטוח לאומי. מאליה מובן, כי האמור לעיל מתייחס אך ורק לתקופה שבה התובע אינו תושב ישראל לצורך חוק הביטוח הלאומי, היינו התקופה המחילה במועד עזיבתו את ישראל והפסקת זכאותו לקבלת קיצבת המוסד לביטוח לאומי.

63. לעומת זאת, לגבי התקופה שממועד הגיעו של התובע לגיל 18 שנים ועד מועד עזיבתו של התובע את ישראל, זכאי הנתבע לנכות את כל הסכומים שהתובע קיבל או יקבל בפועל מהמוסד לביטוח לאומי, הן עבור קיצבת ניידות והן עבור קיצבת נכות כללית, אם תאושר ע"י המוסד, מכל תשלום שעל הנתבע לשלם לתובע. מאחר והתשלומים שאושרו ע"י המוסד לביטוח לאומי הועברו ישירות לנתבע, הרי נותרה השאלה לגבי אותם התשלומים, שהתובע יכול לקבלם אם יממש את זכויותיו ואשר המוסד לביטוח לאומי טרם אישרם. אשר על כן, נראה לי כנכון וכצודק לקבוע, כי על התובע למצות את כל ההליכים החוקיים העומדים לרשותו, כולל פנייה לערכאות, כדי לקבל את כל המגיע לו מאת המוסד לביטוח לאומי, כולל קיצבת נכות כללית על כל המשתמע מכך והגדלת קיצבת הניידות שהוא זכאי לקבל. אם ההליכים הנ"ל אכן יצליחו, והתובע יקבל סכומים נוספים מהמוסד לביטוח לאומי בגין התקופה שעד עזיבתו את ישראל או אחרת, זכאי הנתבע לקזז סכומים אלו מהתשלומים שעליו לשלם לתובע. מאחר והתובע מצוי בחו"ל, הרי נראה הדבר כנכון, שהתובע אכן יחתום על כל המסמכים והטפסים מכל מין וסוג שהוא הנחוצים לצורך הגשת ההליכים כאמור, אך הטיפול בניהול ההליכים ייעשה ע"י הנתבע.

#### יח. תשלומי הנתבע לתובע עד למועד מתן הפסק

64. על פי החומר הנמצא בפנינו, שילם הנתבע לתובע עד למועד מתן פסק הדין את התשלומים השוטפים הבאים, לבד ממתן הלוואת השיקום לתובע: בגין החודשים ינואר, פברואר, מרץ, אפריל, מאי, יוני ויולי 1988, את הסך של -1,500 שקלים חדשים לכל חודש. בגין החודשים אוגוסט, ספטמבר, אוקטובר, נובמבר ודצמבר 1988 וכן ינואר ופברואר 1989, את הסך של -1,800 שקלים חדשים לכל חודש. כמו כן, שילם הנתבע לתובע תשלום בסך -800 שקלים חדשים עבור דמי ההבראה. סה"כ שילם הנתבע לתובע עד למועד מתן הפסק את הסכום הכולל של -23,900 שקלים חדשים. במסגרת ההחשבנות שבין הצדדים, יש מקום, כמובן, לנכות סכומים אלו מהסכומים המגיעים לתובע מאת הנתבע.

#### יט. שונות

65. במסמך התביעות שהגיש לנו ביקש אביו של התובע, כי ההסכם שנחתם בין התובע לבין הנתבע יאושר נוטריונית. כוונתו, ככל הנראה, הייתה לאישור מחייב של הפסק שינתן על ידינו. הסברנו לאבי התובע ולתובע עצמו, כי אין כל נפקות משפטית לבקשתו האמורה. אם אמנם מעמדנו המשפטי הוא כשל בוררים, וכאמור לעיל לא קבענו קביעה כלשהי בעניין, כי אז פתוחה בפני כל אחד מן הצדדים הדרך לבקש מבית המשפט הנכבד את אישור הפסק, על פי האמור בחוק הבוררות ובחקנות הבוררות.

66. אבי התובע גם ביקש מאתנו במסמך הדרישות שהוצג בפנינו, כי בפסק הדין נחייב את הנתבע להציא בטחונות לתשלום המגיע לתובע, למקרה שהנתבע ייקלע

לקשיים ויינקטו נגדו הליכי פירוק או כינוס נכסים. גם כאן הוסבר על ידינו לחובע ולאביו, והננו חוזרים על הסבר זה גם כאן, שאין כל אפשרות להיעתר לבקשתו. עניין זה אינו מצוי בחחומי הסמכות שהוקנתה לנו בהליך זה ואין כל בסיס להחליט על היתבוננות האמורים. סמכותנו הוגדרה במפורש ואביו נדחת.

על פי האמור בסעיף 8 לאישור השני של אגף השיקום, התשלומים השונים לנכים משתלמים בראשון לכל חודש, ואף במקרה זה יחול הסדר הזה, היינו הנתבע ישלם לחובע את התשלומים השונים כאמור לעיל ולהלן בראשון לכל חודש קלנדר.

התשלומים המשתלמים לנכי צה"ל הם סכומי נטו, היינו הנכים פטורים מתשלום מס ההכנסה בקשר עם התשלומים הנ"ל. דין זה צריך לחול גם על המקרה שבפנינו וכך הננו מורים. כל התשלומים וההטבות השונות כאמור בפסק דין זה ישולמו ע"י הנתבע לחובע נטו, ואם יחולו חיובי מס הכנסה בקשר עם התשלומים הנ"ל - הם יחולו וישולמו ע"י הנתבע בלבד. אם המצב החוקי משפטי ישונה בנקודה זאת לגבי נכי צה"ל, וחגמוליהם יחויבו במס, אותו הדין יחול גם על המקרה דנן.

יש להדגיש, כי האמור בפסק דין זה נקבע על פי מצב העובדות והנתונים כפי שהם קיימים במועד נתינתו. באם יחול שינוי בסיסי ומהותי במצב דברים זה, כגון, למשל ובין השאר, שיבתו של התובע לישראל ורכישת דירה בה על ידו, או לימודים אקדמאיים שילמד התובע בפועל, הרי נשמרת זכותו של הצדדים או מי מהם לשוב ולפנות אלינו (או לכל בוררים או "מעין בוררים" כפי שימצאו לנכון) לצורך דיון, בדיקה והחלטה בעניין.

מאחר והסכומים שפורטו באישור הראשון של אגף השיקום היו נכונים בחלקם לחודש דצמבר 1987 ובחלקם לחודש פברואר 1988, ומאחר ולמרות בקשתנו (במכתבנו מיום 12.10.88 לאגף השיקום) לפרט את גובה הסכומים הנ"ל להיותם לא קיבלנו פירוש כזה באישור השני של אגף השיקום, ולאור הקביעה לעיל כי התשלומים לחובע יהיו צמודים בחלקם למדד המחירים לצרכן החל ממועד מתן פסק דין זה ואילך, הרי יש להחליט כיצד ישוערכו הסכומים החל מהאישור הראשון של אגף השיקום ועד היום. הסכומים שיתקבלו על פי האמור לעיל ישמשו כבסיס לצורך חישוב וביצוע התשלומים השוטפים החל מיום 1.3.89 ואילך. לאחר עיון בדבר נראה לי, כי הצורך והנכון ביותר יהיה להצמיד את הסכומים המפורטים באישור הראשון של אגף השיקום למדד המחירים לצרכן, כאשר המדד הבסיסי הוא המדד שהתפרסם ביום 15.1.88, היינו מדד חודש דצמבר 1987, ואילו המדד החדש הוא המדד הידוע במועד מתן פסק דין זה, היינו מדד חודש ינואר 1989. מקדם עליית המדד בין שני מועדים אלו הוא 1.21 (מדד חודש ינואר 1989, לפי בסיס ממוצע של שנת 1985, היה 230.70 נקודות, ואילו מדד חודש דצמבר 1987, לפי אותו הבסיס, היה 189.40 נקודות).

## כ. סיכום ומסקנות

71. התוצאה הסופית היא, איפוא, כי על הנתבע לשלם לחובע תשלומים חודשיים שוטפים, החל מחודש מרץ 1989 ואילך, ובראשון לכל חודש מראש, על פי האמור להלן:

(א) סך של 611.70 שקלים חדשים עבור תגמול חודשי, כמפורט בסעיף 20 לפסק זה לעיל. סכום זה, נכון למועד מתן הפסק, ולפי מקדם מדד של 1.21, הוא בסך 740.15 שקלים חדשים.

(ב) סך של 573.- שקלים חדשים עבור החזקת רכב חודשית, כמפורט בסעיף 29 לפסק זה לעיל. סכום זה, נכון למועד מתן הפסק, ולפי מקדם מדד של 1.21, הוא בסך 693.33 שקלים חדשים.

(ג) סך של 300.- שקלים חדשים עבור חיקונים חודשיים לכלי הרכב, כמפורט בסעיף 30 לפסק זה לעיל. סכום זה, נכון למועד מתן הפסק, ולפי מקדם מדד של 1.21, הוא בסך 363.- שקלים חדשים.

(ד) סך של -146 שקלים חדשים עבור עזרת הזולת, כמפורט בסעיף 45-46 לפסק זה לעיל. סכום זה, נכון למועד הפסק, ולפי מקדם מדד של 1.21, הוא בסך 176.66 שקלים חדשים.

(ה) סך של -5 שקלים חדשים לחדש, כהשתתפות בשיחות הטלפון, כאמור בסעיף 50 של פסק זה לעיל. סכום זה, נכון למועד מתן הפסק, ולפי מקדם מדד של 1.21, הוא בסך 6.05 שקלים חדשים.

(ו) דמי הבראה שנתיים עבור 11 ימי הבראה, לפי תעריף של -71 שקלים חדשים ליום הבראה (עין ההסכם הקיבוצי הכללי וצו ההרחבה בעניין זה). סה"כ דמי הבראה השנתיים הם -781 שקלים חדשים, וסכום זה ישולם באופן שהחלק השנים עשר שלו (-65 שקלים חדשים) יצורף מדי חודש בחודשו מתן הפסק, ולפי מקדם מדד של 1.21, הוא בסך 78.65 שקלים חדשים. ראה גם סעיף 51-52 לפסק זה לעיל.

(ז) דמי החימום, כאמור לעיל, הם בסך 230.63 שקלים חדשים לשנה, לתקופת החורף. סכום זה ישולם באופן שהחלק השנים עשר שלו (19.21 שקלים חדשים) יצורף מדי חודש בחודשו לחשולם החודשי השוטף המשתלם לחובע. הסכום הנקוב לעיל, נכון למועד מתן הפסק, ולפי מקדם מדד של 1.21, הוא 23.25 שקלים חדשים. ראה גם סעיף 53 לפסק דין זה לעיל.

(ח) סה"כ התשלום החודשי השוטף שעל הנתבע לשלם לחובע, נכון לחודש מרץ 1989, הוא צירוף הסכומים בפיסקאות (א)-(ז) לעיל, היינו 2,081.09 שקלים חדשים.

(ט) מהסכום הנקוב בפיסקה (ח) לעיל, היינו 2,081.09 שקלים חדשים, יש להפחית את ההחזר החודשי השוטף של הלוואת השיקום. נכון למועד מתן הפסק, ההחזר החודשי הוא בסך -125 שקלים חדשים, וסכום זה יש להפחית, כאמור לעיל, מהתשלום החודשי השוטף של החובע. ההפרש בין שני הסכומים הנ"ל הוא 1,956.09 שקלים חדשים, וזהו הסכום החודשי השוטף שעל הנתבע לשלם לחובע מדי חודש בחודשו כאמור לעיל החל מיום 1.3.89 ואילך, וכל ראשון לחודש מראש.

(י) עידכון התשלומים השוטפים של הנתבע לחובע וכן עידכון החזר הלוואת השיקום מהחובע ינתבע ייעשו על פי האמור להלן:

ראשית, סך של 916.81 שקלים חדשים מתוך התשלום השוטף יעודכן לפי שיעורי תוספת היוקר ותוספת השכר כפי שישולמו מעת לעת לעובדי המדינה בדירוג האחד (הסך הנ"ל של 916.81 שקלים חדשים הוא צירוף הסכום של 740.15 שקלים חדשים עבור התגמול החודשי כאמור בס"ק 71(א) לעיל והסכום של 176.66 שקלים חדשים עבור "עזרת הזולת" כאמור בס"ק 71(ד) לעיל).

שנית, יתרת התשלום השוטף, היינו סך של 1,164.28 שקלים חדשים, תעודכן מדי חודש בחודשו בהתאם לשיעור עליית מדד המחירים לצרכן, כאשר המדד הבסיסי לעניין זה הוא המדד שפורסם לאחרונה לפני מועד מתן פסק זה ואילו המדד החדש הוא המדד שפורסם לאחרונה לפני מועד ביצוע כל תשלום חודשי שוטף בפועל, כפי שיהא מעת לעת.

שלישית, מכל תשלום חודשי שוטף שישולם לחובע יקוז הנתבע את החלק השוטף של החזר הלוואת השיקום, וסכום החזר זה יעודכן לפי שיעור ריבית שנתי של 9%. הסכום החודשי הראשוני לקיזוז ולהחזר ההלוואה, כאמור לעיל, הוא -125 שקלים חדשים, וסכום החזר זה יעודכן כל חודש על פי האמור בפיסקה זו לעיל. הנתבע ינהג בדרך זאת עד לפרעון וסילוק כל ההלוואה והריבית בגינה בפועל ע"י החובע כאמור.

(יא) אם יהא התובע זכאי, על פי ההליכים שינקוט כנגד המוסד לביטוח לאומי, לתשלום קיצבת הנכות הכללית או לתוספת לגימלת הניידות, הרי זכאי הנתבע לנכות מהתשלומים השוטפים כאמור לעיל את ההטבות שהתובע יקבל בפועל מהמוסד לביטוח לאומי.

בנוסף לתשלומים השוטפים כאמור בסעיף 71 לעיל, ישלם הנתבע לחובע או עבורו את הסכומים וההטבות ויפעל עבור התובע כמפורט להלן:

(א) חשלומי ביטוח החובה והביטוח המקיף בקשר עם כלי הרכב, וכן את אגרת הדיו ברכב, כאמור בסעיפים 29 ו-54 לפסק זה.

(ב) תבוצע החלפת כלי הרכב על פי האמור בסעיף 33 לפסק זה, ובכפופות לאמור בסעיף האמור.

(ג) אם אמנם ניתנה ההלוואה המשלימה ע"י הנתבע לתובע רק בחודש אוקטובר 1988, ללא הפרשי הצמדה, זכאי התובע להשלמת ההלוואה הנ"ל באופן, שהנתבע ילווה לו סך של -2,732 שקלים חדשים נוספים, כמפורט בסעיף 39 לפסק דין זה לעיל. במקרה כזה, יחולו על הפרש הלוואה זה כל ההוראות שנקבעו בפסק דין זה לגבי ההלוואה עצמה והחזר ההלוואה. בכל מקרה אחר, אין התובע זכאי לקבל מאת הנתבע את הפרש ההלוואה כאמור לעיל.

(ד) אם ידרוש התובע מהנתבע בכתב השתתפות ברכישת אסלה חשמלית, וימציא קבלה בכתב על רכישתה בפועל על ידו, יחזיר לו הנתבע את הסך של -422 שקלים חדשים.

לגבי ההתחשבות בגין תקופת העבר, היינו החל ממועד תחילת זכאותו של התובע לחשלומי מהנתבע, עם הגיעו לגיל 18 שנים, ועד לתם חודש ינואר 1989, יחולו הכללים כפי שיובאו להלן. במאמר מוסגר אציין, כי אבי התובע דרש בגין מרבית תקופה זאת, על פי מסמך התביעות שהגיש לנו, הפרשים בסך -7,211 שקלים חדשים, בצירוף עדכונים מיום 31.12.87. נראה לי, כי אין להיעתר לדרישה זאת, וכי צריכים לחול בעניין זה הכללים המפורטים להלן:

(א) התקופה בה עסקינו היא בת 14.5 חודשים, היינו החל ממועד הגיעו של התובע לגיל 18 שנים, ביום 16.12.87, ועד לתם חודש פברואר 1989. נראה לי, כי את החישובים לתקופה זו, הן לחובה והן לזכות, יש לבצע בערכים נומינליים, כפי שיבואר בהמשך.

(ב) הסכום החודשי הנומינלי שהגיע לתובע ביום 16.12.87, על פי האמור לעיל, הוא בסך 1,719.91 שקלים חדשים. (סכום זה הוא צירוף כל הסכומים המפורטים בפיסקאות (א) עד וכולל (ז) של סעיף 71 לעיל, לפני עדכון על פי שיעור עליית המדד). אשר על כן, בגין תקופה של 14.5 חודשים הגיע לתובע, בערכים נומינליים, הסך של 24,938.69 שקלים חדשים.

(ג) לעומת זאת, הנתבע שילם לתובע, בתקופה האמורה לעיל, את הסך של -10,500 שקלים חדשים (בתקופה ששולם הסך של -1,500 שקלים חדשים לחודש), את הסך של -12,600 שקלים חדשים (בתקופה ששולם הסך של -1,800 שקלים חדשים לחודש), את הסך של -800 שקלים חדשים עבור דמי הבראה, וכן מן הדין להוסיף כאן את הסך של -500 שקלים חדשים עבור צירוף ההחזרים החודשיים של הלוואת השיקום, החל מיום 31.10.88 ועד לתם חודש פברואר 1989. צירוף הסכומים בפיסקה זאת הוא -24,400 שקלים חדשים, וזהו הסכום שהנתבע זכאי לנכותו מכל תשלום המגיע, אם ובמידה שמגיע, עבור תקופת העבר.

(ד) הפרש בין הסכום המפורט בפיסקה (ב) לעיל לבין הסכום המפורט בפיסקה (ג) לעיל הוא 538.69 שקלים חדשים. נראה לי, כי יש לשערך סכום זה ממחצית התקופה ועד למועד מתן הפסק. לפיכך הנני טבור, כי על הנתבע לשלם לתובע, באופן חד פעמי, בגין תקופת העבר כאמור לעיל, את הסך של 595.25 שקלים חדשים.

74. בכפוף לאמור להלן, ניתן פסק דין זה על דעת שני עורכי הדין, היינו עו"ד מיכה ויתקון ועו"ד שמואל אורן. ואולם, מכיוון שלעו"ד ויתקון יש הסתייגות מסוימת כמפורט להלן, תפורט הסתייגות זאת על ידו, ולגביה ניתן לומר שאין הסכמה בין שני עורכי הדין, כאשר עו"ד שמואל אורן גורס את האמור בפסק דין זה לעיל ואילו עו"ד ויתקון גורס את האמור בהסתייגות המפורטת להלן. הצדדים זהלך זה ואילו עו"ד ויתקון גורס את האמור בהסתייגות המפורטת להלן. הצדדים זהלך זה יסכימו ביניהם, באיזו משתי הקביעות לבחור ואיזו מהן תחול על היחסים שבניהם. יצוין, כי אפשרות זאת, היינו ששני עורכי הדין לא יסכימו ביניהם בנקודה פלונית, הוצגה לצדדים ונאמר לנו, כי אם יקרה מצב כזה, יהא עלינו לפרט את הדעה של כל אחד מאיתנו, והצדדים יחליטו במה לבחור. אשר על כן, הננו פועלים בדרך האמורה לגבי ההסתייגות האמורה.

74. אשר לשכר טרחתנו, הרי על פי המוסכם בין הצדדים, וכמתחייב במקרה מעין זה, ישא הנחבע בלבד בשכר הטרחה. שכר טרחתנו נקבע, איפוא, לסך של - 6,000. (ששת אלפים) שקלים חדשים, בצירוף מס ערך מוסף כדיון, ושכר זה ישולם ע"י הנחבע בלבד, לשני עורכי הדין בחלקים שווים ביניהם. שכר הטרחה כאמור לעיל יהא צמוד למדד המחירים לצרכן ונושא ריבית חוקית מירבית החל ממועד מתן פסק זה ועד למועד החשלוס המלא בפועל לעורכי הדין.

ניתן והודע היום 27.2.89, בנוכחות צדדי ואינא גאטן ואקרי אהק

דן שלם, שמואל אורן ושות'  
משרד עורכי-דין  
רחוב מודיליאני 8, תל-אביב  
טלפון 03-266 325  
DAN SHALEM, SHMUEL OREN & CO.  
LAW OFFICES  
8, Modigliani Street, Tel-Aviv  
שמואל אורן, עו"ד

מיכה ויתקור, עו"ד

עו"ד מיכה ויתקור: אני מצטרף לכל האמור בפסק הדין שנכתב בכשרון וביסודיות רבה בידי חברי, עו"ד שמואל אורן, לאחר שקיימנו דיון משותף, בכפוף להערה אחת שאני מפנה לשיקולם של הצדדים ולהכרעתם: לעניין פרק ט"ז סעיף 60 של פסק הדין אני מציע, לשם פישוט ההליכים וההתחשבות ההדדית, וכדי שהתובע לא יהיה תלוי במערכת החלטות שונות, להצמיד את כל הסכומים המשחלמים לתובע לפי פסק הדין לשיעור השינויים במדד המחירים לצרכן, כמפורט בסעיף 60(ב) לפסק הדין.

מיכה ויתקור, עו"ד